

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

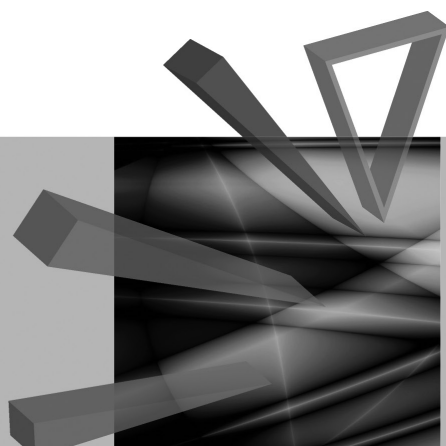
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Graćik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czermińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golemska , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michałowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Wawrzyniec Michalczyk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZNACZENIE WYMIANY WEWNĄTRZGAŁĘZIOWEJ W POLSKIM HANDLU ZAGRANICZNYM TOWARAMI ROLNO-SPOŻYWCZYMI

Streszczenie: Celem artykułu jest prezentacja wyników analiz zjawisk związanych z wymianą zagraniczną polskiej branży rolno-spożywczej, w szczególności w sferze handlu wewnątrzgałęziowego. Jako metodę badawczą wykorzystano analizę statystyczną, obejmującą dane z lat 2009-2011. Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii Europejskiej uległ widocznemu nasileniu, choć zjawiska związane z globalnym kryzysem gospodarczo-finansowym nieco przyhamowały na pewien czas tempo wzrostu obrotów. Niemniej jednak skala wymiany wewnątrzgałęziowej jest w tym sektorze jedynie zadowalająca. Dotyczy to w szczególności gałęzi o największych udziałach w handlu z zagranicą, takich jak mięsna, mleczarska i tytoniowa. Istotne spostrzeżenie stanowi występowanie w sektorze rolno-spożywczym ujawnionych przewag komparatywnych względem partnerów zagranicznych.

Słowa kluczowe: wymiana wewnątrzgałęziowa, sektor rolno-spożywczy, handel zagraniczny.

1. Wstęp

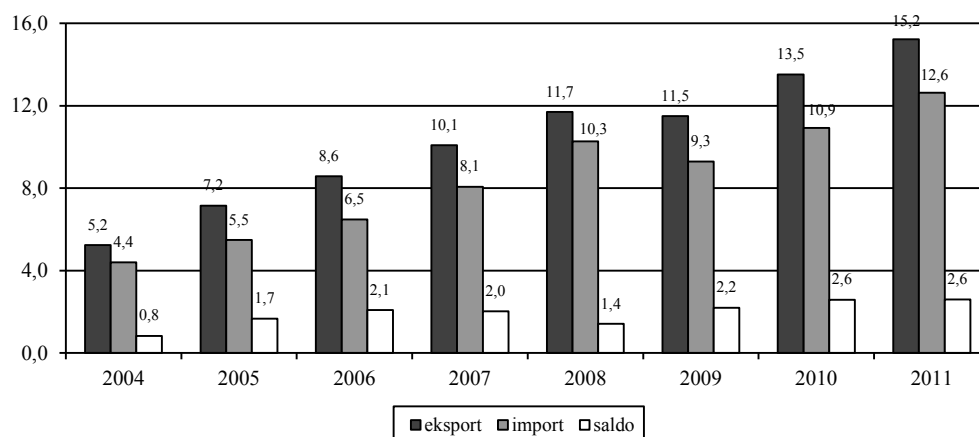
Analiza procesów zachodzących w handlu z zagranicą stanowi ważny element badania zjawisk w gospodarkach poszczególnych krajów. W sferze tej na szczególną uwagę zasługuje problematyka związana z wymianą wewnątrzgałęziową, jest ona bowiem w znaczącym stopniu wyznacznikiem roli danego państwa w międzynarodowym podziale pracy. Zrównoważony rozwój eksportu i importu poszczególnych sektorów gospodarki nie tylko pozwala konsumentom na dostęp do substytutów dóbr produkowanych kraju, ale również umożliwia skuteczną specjalizację i udział krajowych przedsiębiorstw w międzynarodowym łańcuchu tworzenia wartości. Stąd badanie wskaźników dotyczących nasilenia handlu wewnątrzgałęziowego stanowi ważny element prowadzenia efektywnej polityki gospodarczej, a także niesie z sobą istotne walory poznawcze.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników analiz zjawisk związanych z wymianą zagraniczną, w szczególności w sferze handlu wewnątrzgałęziowego jednego z sektorów polskiej gospodarki – branży rolno-spożywczej. Sektor ten

po przystąpieniu do Unii Europejskiej ulega istotnym przeobrażeniom, związanym zwłaszcza z ułatwionym dostępem do wielkiego rynku zbytu, a także z objęciem mechanizmami wspólnej polityki – rolnej i handlowej. Jako główną metodę badawczą wykorzystano analizę statystyczną, obejmującą nią przede wszystkim dane z lat 2009-2011.

2. Polski handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii Europejskiej

W okresie 2004-2011 rozmiary polskich obrotów produktami rolno-spożywczymi z zagranicą ulegały systematycznemu wzrostowi. Jeśli przyjąć, że towary rolno-spożywcze stanowią cztery pierwsze sekcje nomenklatury scalonej CN (tj. I – zwierzęta żywe, produkty pochodzenia zwierzęcego, II – produkty pochodzenia roślinnego, III – tłuszcze i oleje, IV – przetwory spożywcze), a tak zazwyczaj uznaje się w literaturze, to wartość wymiany w ramach tych sekcji zwiększyła się z 5,2 mld EUR po stronie eksportu i 4,4 mld EUR po stronie importu w 2004 r. do odpowiednio 15,2 mld EUR i 12,6 mld EUR w roku 2011 (rys. 1). Poza kryzysowym na świecie rokiem 2009, roczne przyrosty wartości wywozu i przywozu były w całym badanym okresie dodatnie. W zakresie salda wymiany również można w pewnym stopniu obserwować tendencję rosnącą, choć przerwana w okresie 2007-2008 – od 0,8 mld EUR w 2004 r. do 2,6 mld EUR w latach 2010 i 2011.

Rys. 1. Polski handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w latach 2004-2011 (w mld EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl; 01.02.2013).

Można uznać, że do najważniejszych czynników, które oddziaływały na polski handel rolno-spożywczy z zagranicą, w analizowanym okresie należały przede wszystkim konsekwencje akcesji do Unii Europejskiej, takie jak otwarcie europejskiej

Tabela 1. Polski handel zagraniczny towarami rolno-spożywczymi w działach CN w latach 2009-2011 (w mln EUR)

Dział CN	2009			2010			2011		
	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import	Saldo
01	267	211	56	209	223	-14	186	279	-93
02	1 656	1 071	585	2 139	1 091	1 048	2 567	1 240	1 327
03	531	758	-227	722	1 022	-300	757	1 035	-278
04	1 057	321	736	1 309	437	872	1 505	533	972
05	124	203	-79	135	194	-59	168	199	-31
06	104	214	-110	108	235	-127	108	235	-127
07	641	372	269	759	508	251	761	526	235
08	664	809	-145	703	946	-243	767	1 003	-236
09	209	357	-148	227	430	-203	361	561	-200
10	423	210	213	318	261	57	327	438	-111
11	113	168	-55	118	163	-45	145	203	-58
12	170	275	-105	207	274	-67	145	442	-297
13	9	69	-60	6	73	-67	6	71	-65
14	4	16	-12	4	25	-21	3	39	-36
15	257	408	-151	323	501	-178	372	767	-395
16	570	146	424	672	163	509	768	185	583
17	314	298	16	389	290	99	437	421	16
18	543	440	103	709	593	116	846	649	197
19	688	376	312	779	422	357	898	473	425
20	658	373	285	715	491	224	874	530	344
21	764	620	144	915	649	266	1 014	692	322
22	367	427	-60	451	494	-43	476	543	-67
23	298	844	-546	398	1 011	-613	439	1 107	-668
24	1 066	315	751	1 193	426	767	1 298	457	841
Suma	11 497	9 301	2 196	13 508	10 922	2 586	15 228	12 628	2 600

01 – Zwierzęta żywe; 02 – Mięso i podroby jadalne; 03 – Ryby i inne bezkręgowce wodne; 04 – Produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego; 05 – Produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione; 06 – Drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście; 07 – Warzywa; 08 – Owoce i orzechy jadalne; 09 – Kawa, herbata i przyprawy; 10 – Zboża; 11 – Produkty przemysłu młynarskiego; sól, skrobia; 12 – Nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe lub lecznicze; słoma i pasza; 13 – Szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne; 14 – Materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej niewymienione; 15 – Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe tłuszcze jadalne, woski; 16 – Przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych; 17 – Cukry i wyroby cukiernicze; 18 – Kakao i przetwory; 19 – Przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze; 20 – Przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin; 21 – Różne przetwory spożywcze; 22 – Napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; 23 – Pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt; 24 – Tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl; 01.02.2013).

skiego rynku zbytu dla polskich eksporterów oraz objęcie polskiego sektora żywnościowego mechanizmami wspólnej polityki rolnej i handlowej, a także determinanty globalne, do których zaliczyć należy głównie liberalizację wymiany na świecie, wzrost znaczenia korporacji transnarodowych w Polsce czy dobrą koniunkturę w latach 2004-2007 w państwach będących głównymi partnerami handlowymi, tj. w Niemczech, w całej strefie euro oraz w Rosji¹.

Co istotne, globalny kryzys gospodarczo-finansowy, który ze szczególną mocą ujawnił się w latach 2008-2009, dotknął sfery wymiany rolno-spożywczej z zagranicą (i zresztą całego polskiego handlu zagranicznego) w niewielkim stopniu. Dodatkowo spadki wartości wymiany miały miejsce wyłącznie przy podaniu jej w walucie obcej (rys. 1), natomiast skala handlu rolno-spożywczego wyrażonego w złotych wówczas się zwiększyła². Można więc wnioskować, że ograniczenie wywozu i przywozu nominowanego w euro wynikało bardziej z przeszacowania poziomów cen na skutek ówczesnego załamania kursu złotego niż ze zmian w wolumenie transakcji³. Wzrost salda wymiany w 2009 r. z 1,4 mld EUR do 2,2 mld EUR może również wskazywać na utrzymanie konkurencyjności polskiego eksportu pomimo recesji w gospodarce światowej, głównie dzięki istotnej deprecjacji złotego.

3. Struktura towarowa polskiego handlu towarami rolno-spożywczymi

Po dezagregacji wartości wymiany rolno-spożywczej na 24 działy nomenklatury CN i ograniczeniu analizy do ostatnich trzech lat, za które dostępne są wiarygodne dane, tj. do okresu 2009-2011, można zaobserwować, że zasadniczą grupę towarową, która wytwarza istniejącą nadwyżkę w handlu zagranicznym, stanowią mięso i produkty jadalne. W 2011 r. eksport tej branży był bowiem większy od importu aż o ok. 1,3 mld EUR (tab. 1). Istotne nadwyżki, na poziomie ok. 0,8-1,0 mld EUR, odnotowano także w zakresie produktów mleczarskich i wyrobów tytoniowych. Najniższe saldo, tj. -0,6-0,7 mld EUR, było z kolei charakterystyczne dla działu obejmującego pozostałości i odpady przemysłu spożywczego oraz paszę dla zwierząt. Natomiast najbardziej zrównoważona wymiana (o saldzie zbliżonym do zera) dotyczyła przede wszystkim cukrów i wyrobów cukierniczych, tzw. pozostałych produktów zwierzęcych, a także niewymienionych w innych działach produktów roślinnych (w tym materiałów do wyplatania), choć ta ostatnia grupa towarowa pod względem wartości wymiany właściwie nie ma większego znaczenia w polskim handlu z zagranicą.

¹ Por. J. Michalczyk, *Polski handel międzynarodowy produktami rolno-spożywczymi w procesie integracji z Unią Europejską*. Rozprawa doktorska, UE, Wrocław 2011, s. 272.

² Dane GUS (www.stat.gov.pl; 01.02.2013).

³ Por. W. Michalczyk, *Ewolucja polityki walutowej w Polsce po roku 1989 w perspektywie przystąpienia do strefy euro*, UE, Wrocław 2012, s. 240.

Tabela 2. Struktura towarowa polskiego handlu zagranicznego towarami rolno-spożywczymi według działów CN w latach 2009-2011 (w %)

Dział CN	Eksport			Import		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
01	2,3	1,5	1,2	2,3	2,0	2,2
02	14,4	15,8	16,9	11,5	10,0	9,8
03	4,6	5,3	5,0	8,1	9,4	8,2
04	9,2	9,7	9,9	3,5	4,0	4,2
05	1,1	1,0	1,1	2,2	1,8	1,6
06	0,9	0,8	0,7	2,3	2,2	1,9
07	5,6	5,6	5,0	4,0	4,7	4,2
08	5,8	5,2	5,0	8,7	8,7	7,9
09	1,8	1,7	2,4	3,8	3,9	4,4
10	3,7	2,4	2,1	2,3	2,4	3,5
11	1,0	0,9	1,0	1,8	1,5	1,6
12	1,5	1,5	1,0	3,0	2,5	3,5
13	0,1	0,0	0,0	0,7	0,7	0,6
14	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,3
15	2,2	2,4	2,4	4,4	4,6	6,1
16	5,0	5,0	5,0	1,6	1,5	1,5
17	2,7	2,9	2,9	3,2	2,7	3,3
18	4,7	5,2	5,6	4,7	5,4	5,1
19	6,0	5,8	5,9	4,0	3,9	3,7
20	5,7	5,3	5,7	4,0	4,5	4,2
21	6,6	6,8	6,7	6,7	5,9	5,5
22	3,2	3,3	3,1	4,6	4,5	4,3
23	2,6	2,9	2,9	9,1	9,3	8,8
24	9,3	8,8	8,5	3,4	3,9	3,6

01 – Zwierzęta żywe; 02 – Mięso i podroby jadalne; 03 – Ryby i inne bezkręgowce wodne; 04 – Produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego; 05 – Produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione; 06 – Drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście; 07 – Warzywa; 08 – Owoce i orzechy jadalne; 09 – Kawa, herbata i przyprawy; 10 – Zboża; 11 – Produkty przemysłu młynarskiego; sód, skrobia; 12 – Nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe lub lecznicze; słoma i pasza; 13 – Szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne; 14 – Materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej niewymienione; 15 – Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe tłuszcze jadalne, woski; 16 – Przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych; 17 – Cukry i wyroby cukiernicze; 18 – Kakao i przetwory; 19 – Przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze; 20 – Przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin; 21 – Różne przetwory spożywcze; 22 – Napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; 23 – Pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt; 24 – Tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl; 01.02.2013).

W polskim eksporcie dominują natomiast wspomniane wcześniej mięso i podroby jadalne, z udziałem rosnącym od 14,4% w roku 2009 do aż prawie 17% w roku 2011, produkty mleczarskie (udział 9-10%), wyroby tytoniowe (8-9%), a także tzw. różne przetwory spożywcze (6-7%; tab. 2). Należy też odnotować istotny spadek udziału zbóż w wywozie – z 3,7% w 2009 r. do 2,1% w roku 2011. Z kolei po stronie importu największe wartości osiągają również mięso i podroby jadalne, chociaż z istotnie malejącym w ostatnich latach udziałem na poziomie 10-11%, pozostałości przemysłu spożywczego i pasze (ok. 9%), ryby i bezkręgowce wodne (8-9%) oraz owoce i orzechy (8-9%; tabela 2). Dodatkowo, duży wzrost udziału w przywozie, z 4,4% w 2009 r. do 6,1% w 2011 r., odnotowano w przypadku tłuszczów i olejów.

Po zmianie poziomu ogólności analizy z działów CN (oznaczenie dwucyfrowe) na poszczególne towary, oznaczone kodami czterocyfrowymi, można zauważyć, że w roku 2011 do produktów o wartości eksportu wyższej niż 0,5 mld EUR należały: cygara, cygaretki i papierosy (z roczną wartością wywozu aż ok. 1,2 mld EUR), mięso drobiowe (0,9 mld EUR), czekolada (0,8 mld EUR), mięso wołowe (0,7 mld EUR), mięso wieprzowe (0,7 mld EUR) i wyroby cukiernicze (0,6 mld EUR; tab. 3). Z kolei po stronie przywozu dominowały: mięso wieprzowe (z wartością równą 1,1 mld EUR w 2011 r.), makuchy i inne pozostałości stałe z ekstrakcji oleju sojowego (0,6 mld EUR), ryby świeże i chłodzone (0,4 mld EUR), a także filety (0,4 mld EUR) oraz kawa (0,4 mld EUR). Efektem tego był wysoki deficyt w handlu makuchami i świeżymi rybami niefiletowanymi, równy prawie wartości importu ze względu na marginalne znaczenie ich wywozu, a także mięsem wieprzowym (ok. 0,5 mld EUR w 2011 r.; tab. 3). Natomiast największe nadwyżki osiągnęte były w handlu cygarami, cygaretkami i papierosami, mięsem drobiowym i mięsem wołowym.

Tabela 3. Polski handel zagraniczny najważniejszymi towarami rolno-spożywczymi w latach 2009-2011 (w mln EUR)

Kod CN	2009			2010			2011		
	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import	Saldo	Eksport	Import	Saldo
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0103	60,0	142,5	-82,5	39,5	133,2	-93,7	20,3	163,1	-142,8
0201	533,8	17,5	516,3	628,6	24,5	604,1	682,4	26,3	656,1
0203	267,2	965,9	-698,8	440,1	982,2	-542,1	584,5	1 119,6	-535,1
0207	586,5	41,1	545,5	731,9	35,8	696,1	904,3	35,3	869,0
0302	10,1	278,4	-268,3	10,1	459,5	-449,4	19,6	425,2	-405,6
0304	205,2	313,3	-108,1	286,1	371,9	-85,8	280,0	409,8	-129,8
0305	292,1	11,6	280,5	399,7	11,4	388,3	430,1	9,7	420,3
0402	171,9	47,2	124,6	220,7	79,1	141,6	251,5	97,7	153,8
0406	372,4	112,3	260,1	440,6	140,9	299,7	485,7	170,4	315,3
0709	245,1	63,5	181,6	293,4	83,1	210,3	297,6	87,5	210,1
0805	22,7	257,8	-235,1	28,3	290,8	-262,5	37,9	273,9	-236,0
0808	213,3	22,3	191,1	211,4	33,9	177,5	215,6	64,0	151,5

Tabela 3, cd.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0811	289,0	37,3	251,7	326,7	48,4	278,3	357,6	74,1	283,6
0901	148,6	243,1	-94,5	149,7	286,5	-136,8	238,0	402,3	-164,3
1001	289,5	70,9	218,6	163,7	98,4	65,3	170,6	180,5	-9,9
1205	88,9	98,0	-9,1	128,8	86,4	42,4	61,3	221,2	-159,9
1511	0,9	106,5	-105,5	3,2	143,3	-140,1	2,6	206,2	-203,6
1602	219,8	42,4	177,4	274,3	49,5	224,8	322,5	57,3	265,1
1604	245,9	73,5	172,5	273,9	79,6	194,4	313,2	89,5	223,7
1701	101,8	126,3	-24,5	186,4	93,4	93,0	230,4	163,8	66,6
1806	512,4	234,8	277,7	673,1	299,6	373,5	788,9	339,8	449,1
1905	474,2	177,9	296,3	520,0	192,9	327,1	580,2	210,5	369,7
2009	316,7	95,5	221,2	332,9	157,7	175,3	461,0	171,7	289,3
2101	109,2	168,3	-59,1	111,3	170,9	-59,6	148,4	200,9	-52,6
2106	373,1	324,3	48,8	463,1	345,4	117,7	493,9	341,3	152,6
2204	3,3	132,6	-129,3	5,0	153,6	-148,6	7,4	168,0	-160,7
2304	17,1	535,2	-518,1	9,6	600,7	-591,1	18,1	586,8	-568,7
2309	171,4	209,9	-38,5	240,7	272,2	-31,5	273,1	327,5	-54,4
2401	38,6	236,2	-197,6	48,3	300,6	-252,3	43,2	318,4	-275,3
2402	975,7	33,8	941,9	1 065,3	51,3	1 014,1	1 178,7	64,9	1 113,8
Suma*	64,0	56,1	---	64,5	55,6	---	65,0	55,5	---

* jako procent całkowitego eksportu lub importu rolno-spożywczego.

Tabela zawiera dane dotyczące 20 towarów o największej wartości eksportu i 20 towarów o największej wartości importu w 2011 r.

0103 – Trzoda chlewna żywa; 0201 – Mięso wołowe świeże lub chłodzone; 0203 – Mięso wieprzowe świeże, chłodzone lub mrożone; 0207 – Mięso i jadalne podroby z drobiu; 0302 – Ryby świeże lub chłodzone, z wyjątkiem filetów; 0304 – Filety rybne i inne mięso rybne (rozdrobione); 0305 – Ryby suszone, solone lub w solance; ryby wędzone; 0402 – Mleko i śmietana, zagęszczone; 0406 – Sery i twarogi; 0709 – Inne warzywa świeże lub chłodzone; 0805 – Owoce cytrusowe, świeże lub suszone; 0808 – Jabłka, gruszki i pigwy, świeże; 0811 – Owoce i orzechy, niegotowane lub gotowane na parze, zamrożone; 0901 – Kawa, nawet palona lub bezkofeinowa; łupinki i łuski; 1001 – Pszenica i meslin; 1205 – Nasiona rzepaku lub rzepiku; 1511 – Olej palmowy i jego frakcje, rafinowany lub nie; 1602 – Pozostałe przetworzone lub konserwowane mięso; 1604 – Przetworzone i konserwowane ryby; kawior i namiastki; 1701 – Cukier trzcinowy lub buraczany, czysta sacharoza; 1806 – Czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao; 1905 – Chleb, pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka; 2009 – Soki owocowe (łącznie z moszczem winogronowym); 2101 – Ekstrakty, esencje i koncentraty kawy, herbaty ; 2106 – Przetwory spożywcze gdzie indziej niewymienione; 2204 – Wino ze świeżych winogron łącznie z winami wzmocnionymi; 2304 – Makuchy i inne pozostałości stałe, z ekstrakcji oleju sojowego; 2309 – Produkty używane do karmienia zwierząt; 2401 – Tytoń nieprzetworzony; odpady tytoniowe; 2402 – Cygara, cygaretki i papierosy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rolnictwa (www.bip.minrol.gov.pl; 01.02.2013).

Należy podkreślić, że w analizowanym okresie, tj. 2009-2011, można zauważyć tendencję do pogłębiania sald wymiany poszczególnych towarów – zarówno w przypadku tych, które charakteryzują duże nadwyżki, jak i wysoce deficytowych. Przykładowo saldo handlu wyrobami tytoniowymi zwiększyło się z 942 mln EUR w 2009 r. do 1,114 mln EUR w 2011 r., mięsem drobiowym – z 546 do 869 mln EUR, a wołowym – z 516 do 656 mln EUR. Z kolei różnica pomiędzy przywozem a wywozem w przypadku makuch spadła z -518 do -569 mln EUR, ryb niefiletowych – z -268 do -406 mln EUR, tytoniu – z -198 do -275 mln EUR, a oleju palmowego – z -106 do -204 mln EUR (tab. 3). Niemniej jednak trudno mówić o stałej tendencji spadkowej, bo w wielu przypadkach saldo zwiększało się przejściowo w roku 2010. Co więcej, w odniesieniu do najważniejszego produktu importowanego, mięsa wieprzowego, ujemne saldo poprawiło się w analizowanym okresie, rosnąc z poziomu -699 mln EUR w 2009 r. do -535 mln EUR w roku 2011.

4. Wskaźniki wymiany wewnątrzgałęziowej

Jednym z podstawowych i najczęściej stosowanych wskaźników nasilenia wymiany międzygałęziowej jest miernik oparty na tzw. formule Grubela-Lloyda. Przy jego konstrukcji przyjęto założenie, że w przypadku, gdy handel dokonuje się wewnątrz danej branży, to jej eksport i import zrównują się ze sobą⁴. Stąd jego wzór ma postać:

$$IIT_i = \frac{(X_i + M_i) - |X_i - M_i|}{(X_i + M_i)},$$

gdzie: IIT_i – wskaźnik intensywności handlu wewnątrzgałęziowego dla i -tej gałęzi, X_i – eksport i -tej gałęzi, M_i – import i -tej gałęzi.

Wówczas im wyższa wartość wskaźnika, tym większe nasilenie handlu wewnątrzgałęziowego w danej branży. Przyjmuje on wartości od 0, gdy brak jest przepływu dóbr w jednym z kierunków wymiany, do 1, gdy wartości przywozu i wywozu są sobie równe. Do zobrazowania sytuacji w wymianie kilku branż czy w całym handlu oblicza się również przeciętną wartość wskaźnika, według wzoru:

$$IIT = \frac{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i) - \sum_{i=1}^n |X_i - M_i|}{\sum_{i=1}^n (X_i + M_i)}.$$

Drugim ważnym miernikiem, służącym do analizy sytuacji w wywozie i przywozie, który używany jest przede wszystkim do oceny kosztów względnych w wy-

⁴ Por. W. Michalczyk, *Międzynarodowa współpraca gospodarcza w regionie Azji i Pacyfiku*, [w:] *Azja-Pacyfik. Obraz gospodarczy regionu*, red. B. Drelich-Skulska, AE, Wrocław 2007, s. 150 i nast.; E.M. Pluciński, *Konkurencyjność strukturalna polskiej gospodarki na wspólnym rynku Unii Europejskiej*, „Żurawia Papers”, Zeszyt nr 4, Wyd. Naukowe „Scholar”, Warszawa 2005, s. 38 i nast.

mianie, jest tzw. wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych⁵. Jedną z jego postaci, na podstawie formuły Grupp-Leglera, przedstawia się następująco:

$$RCA_i = \ln \frac{X_i : M_i}{X : M},$$

gdzie: RCA_i – wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych dla i -tej gałęzi, X_i – eksport i -tej gałęzi, M_i – import i -tej gałęzi, X – całkowity eksport z kraju, M – całkowity import do kraju.

W zależności od stopnia szczegółowości podziału produktów na gałęzi, wartości tego miernika mogą być obliczane w odniesieniu do całego handlu danego kraju lub względem wywozu i przywozu pewnej grupy towarów (np. wszystkich artykułów rolno-spożywczych). RCA przyjmuje wartości dodatnie w przypadku występowania w danej gałęzi przewag komparatywnych względem partnerów zagranicznych, natomiast ujemne – gdy brak jest tego typu przewag.

Po obliczeniu wartości wskaźnika IIT dla poszczególnych działów CN, obejmujących produkty rolno-spożywcze, można zaobserwować, że w przypadku wyrobów o największym udziale w wywozie, tj. mięsa i podrobów jadalnych, produktów mleczarskich i wyrobów tytoniowych, osiągał on okresie 2009-2011 niezbyt wysokie wartości – odpowiednio 69,7, 50,0 i 50,4% (tab. 4). Wyjątek stanowią różne przetwory spożywcze, gdzie wyniósł on 84,3%, jednak z tendencją malejącą. W przypadku innych działów, które z kolei mają istotne udziały w imporcie, wartości wskaźnika osiągały różne poziomy, np. w przypadku pozostałości przemysłu spożywczego i pasz było to 55,4%, ale już dla ryb i bezkręgowców wodnych – 83,3%, a owoców i orzechów – 87,2%. Warto podkreślić, że w analizowanym okresie najwyższą wartość wskaźnika, równą 96,3%, odnotowano dla zwierząt żywych, a więc działu o niewielkim znaczeniu w wymianie. Można zatem uznać, że na tym poziomie dezagregacji polska wymiana rolno-spożywcza ma charakter umiarkowanie wewnątrzgałęziowy. Potwierdzeniem tego jest również wartość przeciętna wskaźnika IIT, kształtująca się na poziomie ok. 72-73%.

Przy uwzględnieniu podziału produktów rolno-spożywczych na grupy wyznaczone przez czterocyfrowe kody nomenklatury CN wskaźnik ten jest jeszcze niższy, choć wykazuje w analizowanym okresie tendencję wzrostową – z 44,9 do 49,4% (tab. 5). Wiele dominujących w wymianie towarów charakteryzowały wartości wskaźnika na bardzo niskim poziomie. Przykładowo w przypadku cygar, cygaretek i papierosów wyniósł on w okresie 2009-2011 jedynie 8,9%, dla mięsa drobiowego – 9,6%, mięsa wołowego – 7,1%, makuch i innych pozostałości stałych z ekstrakcji oleju sojowego – 5,1%, a ryb świeżych i chłodzonych (bez filetów) – 6,6%. Wyższe wartości z kolei były charakterystyczne dla czekolady (61,4%), mięsa wieprzowego (59,3%), wyrobów cukierniczych (53,9%), filetów rybnych (82,7%) i kawy (42,0%). Najwyższy poziom wskaźnika, tj. 91,7%, osiągnęły z kolei produkty do karmienia zwierząt, towar o umiarkowanym znaczeniu w polskim handlu zagranicznym.

⁵ Tamże.

Tabela 4. Wskaźniki IIT w działach CN w latach 2009-2011 (w %)

Dział CN	2009	2010	2011	2009-2011
01	88,3	96,8	80,0	96,3
02	78,5	67,6	65,1	69,7
03	82,4	82,8	84,5	83,3
04	46,6	50,1	52,3	50,0
05	75,8	82,1	91,6	83,5
06	65,4	63,0	63,0	63,7
07	73,4	80,2	81,7	78,8
08	90,2	85,3	86,7	87,2
09	73,9	69,1	78,3	74,3
10	66,4	90,2	85,5	92,0
11	80,4	84,0	83,3	82,6
12	76,4	86,1	49,4	69,0
13	23,1	15,2	15,6	17,9
14	40,0	27,6	14,3	24,2
15	77,3	78,4	65,3	72,5
16	40,8	39,0	38,8	39,5
17	97,4	85,4	98,1	93,9
18	89,5	91,1	86,8	89,0
19	70,7	70,3	69,0	69,9
20	72,4	81,4	75,5	76,6
21	89,6	83,0	81,1	84,3
22	92,4	95,4	93,4	93,8
23	52,2	56,5	56,8	55,4
24	45,6	52,6	52,1	50,4
Przeciętnie*	73,1	73,2	71,6	73,0

* dla całkowitej wymiany rolno-spożywczej, na podstawie wartości dla działów CN.

01 – Zwierzęta żywe; 02 – Mięso i podroby jadalne; 03 – Ryby i inne bezkręgowce wodne; 04 – Produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego; 05 – Produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione; 06 – Drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście; 07 – Warzywa; 08 – Owoce i orzechy jadalne; 09 – Kawa, herbata i przyprawy; 10 – Zboża; 11 – Produkty przemysłu młynarskiego; sód, skrobia; 12 – Nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe lub lecznicze; słoma i pasza; 13 – Szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne; 14 – Materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej niewymienione; 15 – Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe tłuszcze jadalne, woski; 16 – Przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych; 17 – Cukry i wyroby cukiernicze; 18 – Kakao i przetwory; 19 – Przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze; 20 – Przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin; 21 – Różne przetwory spożywcze; 22 – Napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; 23 – Pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt; 24 – Tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl; 01.02.2013).

Tabela 5. Wskaźniki IIT najważniejszych towarów rolno-spożywczych w latach 2009-2011 (w %)

Kod CN	2009	2010	2011	2009-2011
0103	59,3	45,8	22,1	42,9
0201	6,3	7,5	7,4	7,1
0203	43,3	61,9	68,6	59,3
0207	13,1	9,3	7,5	9,6
0302	7,0	4,3	8,8	6,6
0304	79,2	87,0	81,2	82,7
0305	7,6	5,5	4,4	5,7
0402	43,1	52,8	56,0	51,6
0406	46,3	48,5	51,9	49,2
0709	41,2	44,1	45,4	43,7
0805	16,2	17,8	24,3	19,5
0808	18,9	17,8	24,3	64,5
0811	22,9	17,8	24,3	74,2
0901	75,9	17,8	24,3	42,0
1001	39,3	17,8	24,3	71,8
1205	95,1	17,8	24,3	37,9
1511	1,7	17,8	24,3	18,2
1602	32,3	17,8	24,3	64,0
1604	46,0	45,0	44,5	45,1
1701	89,3	66,7	83,1	85,0
1806	62,8	61,6	60,2	61,4
1905	54,6	54,1	53,2	53,9
2009	46,3	64,3	54,3	55,3
2101	78,7	78,9	85,0	81,2
2106	93,0	85,4	81,7	86,4
2204	4,9	6,3	8,4	6,7
2304	6,2	3,2	6,0	5,1
2309	89,9	93,9	90,9	91,7
2401	28,1	27,7	23,9	26,4
2402	6,7	9,2	10,4	8,9
Przeciętnie*	44,9	47,0	49,4	47,7

* dla całkowitej wymiany rolno-spożywczej, na podstawie wartości dla czterocyfrowych kodów CN.

Tabela zawiera dane dotyczące 20 towarów o największej wartości eksportu i 20 towarów o największej wartości importu w 2011 r.

0103 – Trzoda chlewna żywa; 0201 – Mięso wołowe świeże lub chłodzone; 0203 – Mięso wieprzowe świeże, chłodzone lub mrożone; 0207 – Mięso i jadalne podroby z drobiu; 0302 – Ryby świeże lub chłodzone, z wyjątkiem filetów; 0304 – Filety rybne i inne mięso rybne (rozdrobnione); 0305 – Ryby suszone, solone lub w solance; ryby wędzone; 0402 – Mleko i śmietana, zagęszczone; 0406 – Sery i twarogi; 0709 – Inne warzywa świeże lub chłodzone; 0805 – Owoce cytrusowe, świeże lub suszone; 0808 – Jabłka, gruszki i pigwy, świeże; 0811 – Owoce i orzechy, niegotowane lub gotowane na parze, zamrożone; 0901 – Kawa, nawet palona lub bezkofeinowa; łupinki i łuski; 1001 – Pszenica i meslin; 1205 – Nasiona rzepaku lub rzepiku; 1511 – Olej palmowy i jego frakcje, rafinowany lub nie; 1602 – Pozostałe przetworzone lub konserwowane mięso; 1604 – Przetworzone i konserwowane ryby; kawior i namiastki; 1701 – Cukier trzcinowy lub buraczany, czysta sacharoza; 1806 – Czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao; 1905 – Chleb, pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka; 2009 – Soki owocowe (łącznie z moszczem winogronowym); 2101 – Ekstrakty, esencje i koncentraty kawy, herbaty; 2106 – Przetwory spożywcze gdzie indziej niewymienione; 2204 – Wino ze świeżych winogron łącznie z winami wzmocnionymi; 2304 – Makuchy i inne pozostałości stałe, z ekstrakcji oleju sojowego; 2309 – Produkty używane do karmienia zwierząt; 2401 – Tytoń nieprzetworzony; odpady tytoniowe; 2402 – Cygara, cygaretki i papierosy.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Ministerstwa Rolnictwa (www.bip.minrol.gov.pl; 01.02.2013).

Tabela 6. Wskaźniki RCA w działach CN w latach 2009-2011

Dział CN	RCA ₁ (względem całkowitej wymiany rolno-spożywczej)				RCA ₂ (względem całkowitego handlu zagranicznego)			
	2009	2010	2011	2009-2011	2009	2010	2011	2009-2011
01	0,02	-0,28	-0,59	-0,28	0,33	0,04	-0,30	0,03
02	0,22	0,46	0,54	0,42	0,53	0,78	0,84	0,73
03	-0,57	-0,56	-0,50	-0,54	-0,27	-0,24	-0,20	-0,23
04	0,98	0,88	0,85	0,90	1,28	1,21	1,15	1,20
05	-0,70	-0,58	-0,36	-0,54	-0,40	-0,25	-0,06	-0,23
06	-0,93	-0,99	-0,96	-0,96	-0,63	-0,67	-0,67	-0,66
07	0,33	0,19	0,18	0,23	0,63	0,51	0,48	0,53
08	-0,41	-0,51	-0,46	-0,46	-0,11	-0,19	-0,16	-0,15
09	-0,75	-0,85	-0,63	-0,73	-0,44	-0,53	-0,33	-0,42
10	0,49	-0,01	-0,48	-0,04	0,79	0,31	-0,18	0,27
11	-0,61	-0,54	-0,52	-0,55	-0,31	-0,21	-0,23	-0,25
12	-0,69	-0,49	-1,30	-0,84	-0,39	-0,17	-1,00	-0,54
13	-2,25	-2,71	-2,66	-2,52	-1,95	-2,39	-2,36	-2,21
14	-1,60	-2,05	-2,75	-2,19	-1,30	-1,72	-2,46	-1,88
15	-0,67	-0,65	-0,91	-0,77	-0,37	-0,33	-0,61	-0,46
16	1,15	1,20	1,24	1,20	1,45	1,53	1,53	1,51
17	-0,16	0,08	-0,15	-0,08	0,14	0,40	0,15	0,23
18	0,00	-0,03	0,08	0,02	0,30	0,29	0,37	0,33
19	0,39	0,40	0,45	0,42	0,69	0,72	0,75	0,73
20	0,36	0,16	0,31	0,27	0,66	0,48	0,61	0,58
21	0,00	0,13	0,19	0,11	0,30	0,45	0,49	0,42
22	-0,36	-0,30	-0,32	-0,33	-0,06	0,02	-0,02	-0,02
23	-1,25	-1,14	-1,11	-1,16	-0,95	-0,82	-0,82	-0,86
24	1,01	0,82	0,86	0,89	1,31	1,14	1,15	1,19
1-24	---	---	---	---	0,30	0,32	0,30	0,31

01 – Zwierzęta żywe; 02 – Mięso i podroby jadalne; 03 – Ryby i inne bezkręgowce wodne; 04 – Produkty mleczarskie, jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego; 05 – Produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione; 06 – Drzewa i inne rośliny; bulwy, korzenie; cięte kwiaty i ozdobne liście; 07 – Warzywa; 08 – Owoce i orzechy jadalne; 09 – Kawa, herbata i przyprawy; 10 – Zboża; 11 – Produkty przemysłu młynarskiego; sól, skrobia; 12 – Nasiona i owoce oleiste; ziarna, nasiona i owoce różne; rośliny przemysłowe lub lecznicze; słoma i pasza; 13 – Szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne; 14 – Materiały roślinne do wyplatania; produkty pochodzenia roślinnego, gdzie indziej niewymienione; 15 – Tłuszcze i oleje pochodzenia zwierzęcego lub roślinnego, gotowe tłuszcze jadalne, woski; 16 – Przetwory z mięsa, ryb lub skorupiaków, mięczaków i innych bezkręgowców wodnych; 17 – Cukry i wyroby cukiernicze; 18 – Kakao i przetwory; 19 – Przetwory ze zbóż, mąki, skrobi lub mleka; pieczywo cukiernicze; 20 – Przetwory z warzyw, owoców, orzechów lub innych części roślin; 21 – Różne przetwory spożywcze; 22 – Napoje bezalkoholowe, alkoholowe i ocet; 23 – Pozostałości i odpady przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt; 24 – Tytoń i przemysłowe namiastki tytoniu.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl; 01.02.2013).

Tabela 7. Wskaźniki RCA najważniejszych towarów rolno-spożywczych w latach 2009-2011

Kod CN	RCA ₁ (względem całkowitej wymiany rolno-spożywczej)				RCA ₂ (względem całkowitego handlu zagranicznego)			
	2009	2010	2011	2009-2011	2009	2010	2011	2009-2011
0103	-1,08	-1,43	-2,27	-1,50	-0,77	-1,11	-1,97	-1,19
0201	3,21	3,03	3,07	3,09	3,51	3,35	3,37	3,40
0203	-1,50	-1,02	-0,84	-1,07	-1,19	-0,69	-0,54	-0,76
0207	2,45	2,81	3,06	2,78	2,75	3,13	3,35	3,09
0302	-3,52	-4,03	-3,26	-3,57	-3,22	-3,71	-2,96	-3,27
0304	-0,64	-0,47	-0,57	-0,55	-0,33	-0,15	-0,27	-0,25
0305	3,02	3,35	3,60	3,33	3,32	3,67	3,90	3,64
0402	1,08	0,81	0,76	0,85	1,38	1,13	1,06	1,16
0406	0,99	0,93	0,86	0,92	1,29	1,25	1,16	1,22
0709	1,14	1,05	1,04	1,07	1,44	1,37	1,33	1,38
0805	-2,64	-2,54	-2,17	-2,43	-2,34	-2,22	-1,87	-2,12
0808	2,05	-2,54	-2,17	-0,94	2,35	-2,22	-1,87	-0,64
0811	1,83	-2,54	-2,17	-0,73	2,14	-2,22	-1,87	-0,42
0901	-0,70	-2,54	-2,17	-1,53	-0,40	-2,22	-1,87	-1,22
1001	1,20	-2,54	-2,17	-0,78	1,50	-2,22	-1,87	-0,48
1205	-0,31	-2,54	-2,17	-1,65	-0,01	-2,22	-1,87	-1,35
1511	-4,95	-2,54	-2,17	-2,50	-4,65	-2,22	-1,87	-2,20
1602	1,43	-2,54	-2,17	-0,96	1,74	-2,22	-1,87	-0,65
1604	1,00	1,02	1,07	1,03	1,30	1,35	1,36	1,34
1701	-0,43	0,48	0,15	0,10	-0,12	0,80	0,45	0,41
1806	0,57	0,60	0,65	0,61	0,87	0,92	0,95	0,92
1905	0,77	0,78	0,83	0,79	1,07	1,10	1,12	1,10
2009	0,99	0,54	0,80	0,76	1,29	0,86	1,10	1,07
2101	-0,64	-0,64	-0,49	-0,58	-0,34	-0,32	-0,19	-0,28
2106	-0,07	0,08	0,18	0,07	0,23	0,40	0,48	0,38
2204	-3,90	-3,63	-3,31	-3,57	-3,60	-3,31	-3,01	-3,26
2304	-3,66	-4,35	-3,67	-3,85	-3,35	-4,03	-3,37	-3,55
2309	-0,41	-0,34	-0,37	-0,37	-0,11	-0,01	-0,07	-0,06
2401	-2,02	-2,04	-2,19	-2,09	-1,72	-1,72	-1,89	-1,78
2402	3,15	2,82	2,71	2,86	3,45	3,14	3,01	3,17

Tabela zawiera dane dotyczące 20 towarów o największej wartości eksportu i 20 towarów o największej wartości importu w 2011 r.

0103 – Trzoda chlewna żywa; 0201 – Mięso wołowe świeże lub chłodzone; 0203 – Mięso wieprzowe świeże, chłodzone lub mrożone; 0207 – Mięso i jadalne podroby z drobiu; 0302 – Ryby świeże lub chłodzone, z wyjątkiem filetów; 0304 – Filety rybne i inne mięso rybne (rozdrobione); 0305 – Ryby suszone, solone lub w solance; ryby wędzone; 0402 – Mleko i śmietana, zagęszczone; 0406 – Sery i twarogi; 0709 – Inne warzywa świeże lub chłodzone; 0805 – Owoce cytrusowe, świeże lub suszone; 0808 – Jabłko, gruszki i pigwy, świeże; 0811 – Owoce i orzechy, niegotowane lub gotowane na parze, zamrożone; 0901 – Kawa, nawet palona lub bezkofeinowa; łupinki i łuski; 1001 – Pszenica i meslin; 1205 – Nasiona rzepaku lub rzepiku; 1511 – Olej palmowy i jego frakcje, rafinowany lub nie; 1602 – Pozostałe przetworzone lub konserwowane mięso; 1604 – Przetworzone i konserwowane ryby; kawior i namiastki; 1701 – Cukier trzcinowy lub buraczany, czysta sacharoza; 1806 – Czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao; 1905 – Chleb, pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka; 2009 – Soki owocowe (łącznie z moszczem winogronowym); 2101 – Ekstrakty, esencje i koncentraty kawy, herbaty; 2106 – Przetwory spożywcze gdzie indziej niewymienione; 2204 – Wino ze świeżych winogron łącznie z winami wzmocnionymi; 2304 – Makuchy i inne pozostałości stałe, z ekstrakcji oleju sojowego; 2309 – Produkty używane do karmienia zwierząt; 2401 – Tytoń nieprzetworzony; odpady tytoniowe; 2402 – Cygara, cygaretki i papierosy.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Ministerstwa Rolnictwa (www.bip.minrol.gov.pl; 01.02.2013).

Co istotne, całą polską branżę rolno-spożywczą cechują ujawnione przewagi komparatywne względem partnerów zagranicznych. Wskazuje na to równy ok. 0,3 poziom miernika RCA, obliczony dla całego sektora (tab. 6). Niemniej jednak można wskazywać poszczególne działy zarówno o jeszcze wyższym poziomie tych przewag, jak i takie, które ich nie mają. I tak mięso i podroby jadalne w okresie 2009-2011 osiągnęły wartości wskaźnika równe 0,73 (względem całkowitego handlu zagranicznego) oraz 0,42 (względem samej wymiany rolno-spożywczej), produkty mleczarskie – odpowiednio 1,20 i 0,90, wyroby tytoniowe – 1,19 i 0,89, a różne przetwory spożywcze – 0,42 i 0,11. Najwyższe poziomy miernika (1,51 i 1,20) były charakterystyczne dla przetworów mięsnych, branży o pięcioprocentowym udziale w polskim eksporcie rolno-spożywczym. Natomiast gałęzie o dużym znaczeniu w przywozie cechowały (co poniekąd oczywiste) wartości o wiele mniejsze, np. w przypadku pozostałości przemysłu spożywczego i pasz było to odpowiednio -0,86 i -1,16, ryb i bezkręgowców wodnych – -0,23 i -0,54, a owoców i orzechów – -0,15 i -0,46. Najniższy poziom (-2,21 i -2,52) osiągnął dział „Szelak; gumy, żywice oraz inne soki i ekstrakty roślinne”, którego udział w imporcie rolno-spożywczym nie przekracza jednak 1%.

Po dokonaniu podziału na poszczególne towary najwyższe ujawnione przewagi komparatywne można odnotować w przypadku ryb suszonych, solonych i wędzonych – osiągnęły one w okresie 2009-2011 wskaźniki RCA równe 3,64 (względem całego polskiego handlu z zagranicą) i 3,33 (w odniesieniu do wymiany rolno-spożywczej; tab. 7). Spośród ważnych dla polskiego eksportu produktów na szczególną uwagę zasługują cygara, cygaretki i papierosy, ze wskaźnikami na poziomie 3,17 i 2,86, mięso drobiowe (3,09 i 2,78) oraz mięso wołowe (3,40 i 3,09). W przypadku wyrobów cukierniczych oraz czekolady wartości miernika były niższe i wyniosły odpowiednio 1,10 i 0,79 oraz 0,92 i 0,61. Ważny dla polskiej wymiany towar, mięso wieprzowe, osiągnął poziom równy -0,76 oraz -1,07, filety rybne – -0,25 i -0,55, a kawa -1,22 i -1,53. Wysoce ujemne wartości (poniżej -3) były charakterystyczne dla ryb świeżych i chłodzonych, a najniższy pułap miernika osiągnęły makuchy i inne pozostałości stałe z ekstrakcji oleju sojowego (-3,55 i -3,85).

5. Podsumowanie

Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi po akcesji do Unii Europejskiej uległ widocznemu nasileniu, choć zjawiska związane z globalnym kryzysem gospodarczo-finansowym nieco przyhamowały na pewien czas tempo wzrostu obrotów. Niemniej jednak skala wymiany wewnątrzgałęziowej jest w tym sektorze jedynie zadowalająca. Dotyczy to w szczególności gałęzi o największych udziałach w handlu z zagranicą, takich jak mięsna, mleczarska i tytoniowa. Przy przyjęciu większego stopnia szczegółowości (analiza na poziomie konkretnych towarów) sytuacja wygląda gorzej; w wielu przypadkach wskaźniki wymiany wewnątrzgałęziowej

wej są bardzo niskie, podobnie jak ich wartość przeciętna, która jednak z drugiej strony wykazuje tendencję wzrostową.

Istotne zjawisko stanowi występowanie w sektorze rolno-spożywczym ujawnionych przewag komparatywnych względem partnerów zagranicznych. Przewagi te, choć zróżnicowane dla poszczególnych branż, dają nadzieję na rozwój korzystnej specjalizacji, w tym wewnątrzgałęziowej, i zwiększanie znaczenia Polski w międzynarodowym podziale pracy. Z drugiej strony trzeba jednak pamiętać, że istnienie przewag względnych w wytwarzaniu i wymianie towarów nisko przetworzonych (tj. rolno-spożywczych) stanowi sygnał, że gospodarka krajowa może być z kolei mniej efektywna w produkcji i eksporcie dóbr o wysokiej wartości dodanej, co skazuje ją na zajmowanie słabszej pozycji na globalnym rynku.

Literatura

- Michalczyk J., *Polski handel międzynarodowy produktami rolno-spożywczymi w procesie integracji z Unią Europejską*. Rozprawa doktorska, UE, Wrocław 2011.
- Michalczyk W., *Ewolucja polityki walutowej w Polsce po roku 1989 w perspektywie przystąpienia do strefy euro*, UE, Wrocław 2012.
- Michalczyk W., *Międzynarodowa współpraca gospodarcza w regionie Azji i Pacyfiku*, [w:] *Azja-Pacyfik. Obraz gospodarczy regionu*, red. B. Drelich-Skulska, AE, Wrocław 2007.
- Pluciński E.M., *Konkurencyjność strukturalna polskiej gospodarki na wspólnym rynku Unii Europejskiej*, „Żurawia Papers” nr 4, Wyd. Naukowe „Scholar”, Warszawa 2005.
- www.bip.minrol.gov.pl; 01.02.2013.
- www.stat.gov.pl; 01.02.2013.

THE IMPORTANCE OF INTRA-INDUSTRY EXCHANGE IN POLISH FOREIGN TRADE IN AGRI-FOOD PRODUCTS

Summary: The aim of the article is to present the results of the analyses of the phenomena connected with foreign exchange in Polish agri-food sector, in particular in the field of the intra-industry trade. A statistical analysis was used as a research method, covering the data from the years of 2009-2011. Polish foreign trade in agri-food products after the accession to the European Union has visibly intensified, although the phenomena of the global economic and financial crisis slowed down the turnover growth rate for some time. However, the scale of the intra-industry exchange in this sector is only satisfactory. This applies in particular to the industries with the largest shares in trade with foreign countries, such as meat, dairy and tobacco ones. An important observation constitutes the presence of revealed comparative advantages in the agri-food sector in relation to foreign partners.

Keywords: intra-industry trade, agri-food sector, foreign trade.